

HET GENTS KERKEPAD (vervolg en slot)

DE KERK EN HET KLOOSTER VAN DE FRANCISCANEN OF RECOLLETTEN - OUDE HOUTLEI

Het huidige klooster van de Franciscanen of Recolletten behoorde oorspronkelijk toe aan de zusters Clarissen-Urbanisten. Deze orde ontstond nadat Paus Urbanus IX in 1262 een verzachting van hun regel toestond. Vanaf dat ogenblik mochten ze namelijk hun onroerende goederen behouden. Vandaar ook hun naam: Rijke Klaren.

Midden de 17de eeuw ging Vlaanderen gebukt onder een aantal oorlogen. De gemeenschap van de Rijke Klaren uit Geeraardsbergen - andere bronnen menen dat ze afkomstig waren uit Ieper - zochten een veiliger onderkomen en vonden dit te Gent. Van de bisschop van Gent kregen ze bij brief van 2 augustus 1648 - en later ook van de schepenen - de toestemming zich te Gent te vestigen op voorwaarde dat zij, noch hun nakomelingen in de stad aalmoezen zouden collecteren.

Hun eerste verblijf bestond uit een huis gelegen "ten Spriete" op de heerlijkheid van Sint-Pieters.

In 1653 kochten ze van Antoon van der Luyten en van de prelaat van de Drongense abdij enkele percelen grond gelegen aan de Houtlei, tussen de Maagdenstraat en de Holstraat, op het zogenaamde "Slagveld". Daartoe zagen ze zich evenwel verplicht hun eigendom "ten Spriete" te verkopen.

Eerst werden de reeds bestaande gebouwen zo goed als mogelijk klaargemaakt voor het kloosterleven. Al vlug zag men echter in dat de oude panden niet meer voldeden aan de behoeften van de orde. Reeds op 21 februari 1687 werd de eerste steen gelegd voor de bouw van een nieuw klooster. Voor de bouw van een kapel moeten we echter nog wachten tot in 1783 toen op 28 september van dat jaar Mgr. Jan-Baptist de Smet, bisschop van Gent, het nieuw gebedshuis inwijdde. Het werd onder de bescherming gesteld van de H. Ursula.

De voornaamste bron van inkomsten van de Clarissen-Urbanisten bestond uit het geven van onderwijs aan burgermeisjes en het openhouden van een pensioonaat voor edele en andere rijke "juffers".

Door de bemoeienissen van Jozef II, door zijn onderdanen smalend "Keizerkoster" genoemd, hield de orde in 1783 op te bestaan. Reeds in 1790 werden ze echter door toedoen van de Staten van Vlaanderen in ere hersteld om dan opnieuw afgeschaft te worden, dit keer door de Fransen, in 1796. Toen waren er nog vijftien nonnen en drie lekenzusters. Drie van hen vonden een onderkomen in het Groot Begijnhof, zeven andere in het Klein Begijnhof en de rest bij familie of vrienden. De gebouwen waarop de Fransen beslag hadden gelegd, werden in 1797 verkocht. De religieuzen kochten echter via een stroman hun vroegere eigendom terug.

Een poging tot herstel van het kloosterleven onder Koning Willem I liep op een sisser uit.

In 1840 verkochten de laatste twee zusters hun goed aan de Franciscanen of Recolletten van Tielt.

Hier past het om de wijzers van de klok even terug te draaien.

De oudst bekende aanwezigheid van Minderbroeders in Gent dateert van 1225. Deze verbleven toen in een huis dat gelegen was net buiten de stadsmuren op de "Poortackere". Een jaar later verhuisden ze naar een stenen gebouw dat zich situeerde op de plaats waar zich nu het gerechtsgebouw bevindt. Daar bouwden ze bovendien hun eerste klooster.

De voornaamste doelstellingen van de "Fréremineuren", een naam hen toebedacht door de Gentenaars, waren drieledig: gebed, vorming en sociaal engagement. Vooral in verband met dit laatste mogen we niet vergeten dat ze regelmatig diensten bewezen aan de gemeenschap zoals bijvoorbeeld als brandweerman, het vergezellen van de stadsmilities in oorlogstijd als aalmoezenier en optreden als verzoeners of onderhandelaars bij geschillen.

Een oud handschrift, de Annales Gandenses uit 1302-1304, is het werk van een Minderbroeder en brengt een interessant verslag over de politieke en sociale gebeurtenissen in die periode.

Kerk van de Franciscanen op de Oude Houtlei.

Veruit de bekendste inwoner van het Minderbroederklooster was beslist Pieter van Gent die in 1522 zijn medewerking verleende aan de kerstening van Mexico. Bovendien richtte hij er een onderwijsnet op dat tot op de dag van vandaag nog steeds naar waarde wordt geschat door de Mexicaanse bevolking. Uit dankbaarheid lieten de inwoners van Mexico-City aan één van de voornaamste lanen van hun stad een standbeeld oprichten voor hun "Fray Pedro de Gante". Een kopie van dit beeld werd op 16 januari 1976 ingehuldigd op het Fratersplein.

De beeldenstormers lieten in 1566 en 1584 hun sporen na in het Gentse Minderbroederklooster. Tijdens de Gentse Calvinistische dictatuur stierven zelfs in 1578 drie paters de marteldood in het Gravensteen.

Een deel van het klooster werd toen afgebroken, een ander deel gedegradeerd tot wapenarsenaal.

Na het beëindigen van de godsdienstoorlogen volgde een moeizaam hernemen van het kloosterleven. Klooster en kerk werden heropgetrokken. De kerk zelf zag zich zelfs verrijkt met drie doeken van Pieter Paul Rubens.

Vanaf 1618 vervingen de Recolletten de Minderbroeders.

De Oostenrijkers, gevolgd door de Fransen, legden heel wat beperkingen op aan de kloosterlingen tot ze uiteindelijk in 1794 gedwongen werden hun klooster te verlaten.

Drie jaar later volgde de openbare verkoop van hun bezittingen en de sloop van de gebouwen.

Het duurde nog tot 30 november 1840 tot wanneer de orde van de Franciscanen of Recolletten hun herintrede deden in de stad. De nieuw aangekomenen bleven niet bij de pakken zitten want reeds in 1843 kregen ze de toestemming om de eenbeukige kapel langs de straatzijde te vergroten met een portaal waarbij het huidige middendeel van de gevel tot stand kwam. Camille Colpaert jr. stond in voor het ontwerp.

Een uitbreiding met twee zijbeuken volgde in 1856-1857. Daarbij verplaatste men het koor van de oostzijde naar de westzijde en werd de voorgevel voltooid. Deze neobarokke voorgevel van de huidige driebeukige pseudo-basilicale kerk was vroeger versierd met beelden van de H. Maria met Kind, twee geknielde engelen en twee Franciscanen. Deze beelden werden enkele jaren geleden verwijderd.

De kerk bezit naast een neobarokke preekstoel ook nog biechtstoelen uit het midden van de 19de eeuw vervaardigd door Paschal Baert. De neogotische beelden van het H. Hart, Sint-Jozef en Margareta van Cortona zijn van de hand van Mathias Zens.

Aan de zuidkant van de kerk bevindt zich het portiershuis en een lange overwelfde gang die naar de sacristie en de kloostergang met binnentuin leidt. Ten

Kerk van de Franciscanen - Biechtstoelen.

zuiden van de kloostergebouwen is een ruime kloostertuin aanwezig. De op de Brandstraat uitziende oude dienstgebouwen en stallingen werden omstreeks 1900 vervangen door de neogotische gebouwen van de Sint-Antoniusskring.

BIBLIOGRAFIE

- De Potter Frans: Gent van de oudsten tijd tot heden, Gent - 1882-1901, deel 4, p. 222-268; deel 8, p. 317-324.
 - Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het Cultuurbezit in België - Architectuur - deel 4 nb - zw - Stad Gent, p. 307-311.
 - Deseyn Guido: Gids voor oud Gent, Antwerpen 1984, p. 287-289.
 - Haerens Karel: Standbeelden van Gent, Gent 1977, p. 48-49 (i.v.m. Pieter van Gent).
 - Broget Georges: Aan de Houtlei vroeger en nu, in: Ghendtsche Tydinghen, 1993, nr. 1, p. 9-11.
-